

Joanna Uliasz¹

Tajemnica zawodowa adwokatów i radców prawnych jako gwarancja ochrony sfery prywatnej jednostki

Słowa kluczowe: tajemnica zawodowa, tajemnica obrończa, prawa człowieka, prawo do prywatności, poufność, wertykalny i horyzontalny skutek konstytucyjnych praw

Keywords: professional secrecy, human rights, right to privacy, confidentiality, vertical and horizontal effect of constitutional rights

Streszczenie

Sfera prywatna jednostki podlega ochronie prawnej na gruncie przepisów Konstytucji RP z 1997 r. oraz rozwijających jej postanowienia ustaw zwykłych. Niniejsze opracowanie poświęcone zostało jednostkowemu problemowi badawczemu – analizie roli tajemnicy zawodowej oraz tajemnicy obrończej w kontekście ich znaczenia dla ochrony sfery prywatnej jednostki. Aspekt pozytywny tajemnicy zawodowej i tzw. wewnętrzny aspekt ochrony tajemnicy adwokackiej dał asumpt do rozważań nad horyzontalnym skutkiem norm konstytucyjnych dedykowanych ochronie prywatności jednostki. Aspekt negatywny tajemnicy zawodowej i jej perspektywa zewnętrzna dały impuls do badania wertykalnego skutku norm konstytucyjnych chroniących sferę prywatną podmiotów konstytucyjnych praw.

---

¹ ORCID ID: 0000-0002-8967-0064, doktor, Zakład Prawa Konstytucyjnego i Praw Człowieka, Instytut Nauk Prawnych, Kolegium Nauk Społecznych, Uniwersytet Rzeszowski. E-mail: uliaszj@onet.eu.

Abstract**Professional Secrecy of Lawyers as a Way to Protect
the Private Sphere of an Individual**

The private sphere of an individual is legally protected by the Constitution of the Republic of Poland of 1997 as well as civil, criminal and administrative law. The paper discusses the duty of confidentiality of lawyers and the role of that duty to protect the private sphere of an individual. The positive aspect of professional secrecy and the so-called internal aspect of the protection of professional secrecy of lawyers prompted the consideration of the horizontal effect of constitutional norms. Likewise, the negative aspect of professional secrecy and its external perspective prompted the examination of the vertical effect of constitutional norms that protect the private sphere of an individual.

✱

I.

Żadna z tajemnic zawodowych (adwokatów, radców prawnych, lekarzy i dziennikarzy) nie ma umocowania w Konstytucji RP². Nie oznacza to jednak, że konieczność ich zagwarantowania i ochrony w sposób dorozumiany nie wynika z norm prawnych, zawartych w ustawie zasadniczej czy umowach międzynarodowych, w zakresie, w jakim te odnoszą się do poszanowania godności jednostki, a dalej ujmowanego szeroko prawa do prywatności³ oraz prawa do obrony. W szerszym kontekście konieczność prawnego istnienia tajemnic zawodowych podyktowana jest potrzebą zabezpieczenia wartości konstytucyjnych, takich jak prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, zabezpieczenie efektywności systemu ochrony prawnej w demokratycznym państwie, zagwarantowanie swobody wypowiedzi, pełne urzeczywistnienie prawa obywatela do informacji oraz prawa jednostki do ochrony danych osobowych. Ta-

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej jako: Konstytucja RP.

³ Zob. M. Koźuch, *Obowiązek zachowania tajemnicy adwokackiej a interes klienta w jej ujawnieniu*, [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015, s. 267.

jemnica adwokacka (radcowska) jako rodzaj tajemnicy zawodowej pozostaje natomiast jedną z głównych gwarancji prawa do sądu oraz rzetelności procesu⁴ oraz stanowi istotne źródło ochrony sfery prywatnej i intymnej jednostki⁵.

Stawiając pytanie o przynależność tajemnicy zawodowej osób wykonujących zawód zaufania publicznego do jednej z kategorii tj. prawa podmiotowego, wolności bądź też obowiązku, należy udzielić odpowiedzi, że charakterem swoim odpowiada ona kategorii obowiązku. Trybunał Konstytucyjny oceniając prawny charakter tajemnicy zawodowej wskazał, iż „przepisy regulujące funkcjonowanie poszczególnych zawodów zaufania publicznego traktują tajemnicę zawodową jako obowiązek ciążący na przedstawicielach tych zawodów, nie zaś jako ich prawo”⁶, ani tym bardziej jako ich przywilej. Obowiązek ten nie jest obowiązkiem o charakterze konstytucyjnym. Jest to natomiast ustawowy obowiązek osoby wykonującej zawód zaufania publicznego, wprowadzony w celu ochrony interesów klientów korzystających z usług takich osób⁷.

Kolejną kwestią pozostaje pytanie czy i komu przysługuje prawo żądania od osób wykonujących zawód zaufania publicznego pozostawienia nieujawnionymi udostępnionych informacji, objętych tajemnicą zawodową. W przypadku zawodów prawniczych będą to osoby (fizyczne i prawne), którym adwokat czy radca prawny udzielił pomocy prawnej⁸.

---

⁴ J. Giezek, M. Gutowski, P. Kardas, *Tajemnica adwokacka w świetle wyzwań współczesności – uwagi wprowadzające*, „Palestra” 2019, z. 7–8, s. 7.

⁵ Wielu przedstawicieli doktryny wskazuje na nierozzerwalny związek pomiędzy tajemnicą zawodową a jej funkcją gwarancyjną w zakresie realizacji prawa do prywatności jednostki. Zob. W. Marchwicki, *Tajemnica adwokacka. Analiza konstytucyjna*, Warszawa 2015, s. 61 i n.; P. Wiliński, *Konstytucyjne podstawy tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu adwokata i radcy prawnego*, [w:] *Etyka...*, s. 176–177; P. Kardas, *Tajemnica adwokacka a procesowe zakazy dowodowe*, [w:] *Etyka...*, s. 244–245, idem, *Zasady ochrony tajemnicy adwokackiej w polskim systemie prawa. (Kilka uwag o praktyce sądów w zakresie zwalniania adwokatów z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w postępowaniu karnym)*, [w:] *Ochrona tajemnicy adwokackiej (radcy prawnego) a działania władzy*, red. M. Mrowicki, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2019, s. 21.

⁶ Wyrok TK z 22 listopada 2004 r., sygn. SK 64/03. Zob. P. Kardas, *Tajemnica zawodowa a procesowe zakazy dowodowe*, [w:] *Etyka...*, s. 242 oraz P. Wiliński, op.cit., s. 177–178.

⁷ Postanowienie TK z 4 października 2010 r., sygn. SK 12/08.

⁸ Art. 3 ust. 3 i 4 ustawy o radcach prawnych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 75, 2320); art. 6 ust. 1 i 2 ustawy prawo o adwokaturze (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1651, 2320).

Kwalifikowaną postacią tajemnicy adwokackiej (radcowskiej) jest tajemnica obrończa⁹. Obowiązek dochowania tajemnicy obrończej (Trybunał Konstytucyjny wskazuje na bezwzględny charakter tego obowiązku¹⁰) jest skorelowany z prawem oskarżonego do obrony, wyrażonym *expressis verbis* w art. 42 ust. 2 Konstytucji. Samo prawo do obrony nie ma charakteru absolutnego, może podlegać limitacji, a zastosowanie do niego znajduje art. 31 ust. 3 Konstytucji¹¹. Jak wskazuje W. Kociubiński „wynikający z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP nakaz zachowania tajemnicy zawodowej i zakazy zawarte w przepisach rangi ustawowej, podkreślające autonomię informacyjną oraz ochronę poufności kontaktów obrońcy z klientem, pełni rolę mechanizmu przeciwdziałania możliwym zagrożeniom dla praw procesowych osoby, której adwokat broni, w tym także wpłynięcia na swobodę obrony”¹². Podkreślenia wymaga fakt, że tajemnica obrończa wiąże poza obrońcą także organy procesowe, tzn. że wyklucza możliwość tak procesowego, jak i pozaprocessowego dostępu do informacji obrończych w wyniku decyzji tychże organów.

Niedopełnienie obowiązku dochowania tajemnicy służbowej związane jest nie tylko z odpowiedzialnością dyscyplinarną, ale również odpowiedzialnością cywilnoprawną (na gruncie przepisów dotyczących ochrony dóbr osobistych) i karną, bowiem na gruncie art. 266 k.k.¹³ stanowi czyn zabroniony, ścigany na wniosek pokrzywdzonego, za który grozi grzywna, kara ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności do lat 2.

Pomiędzy obowiązkiem dochowania tajemnicy zawodowej osób wykonujących zawód zaufania publicznego a prawem do prywatności deponenta tajemnicy zachodzi szczególna relacja. W kontekście wspomnianego zagadnienia postawić należy pytanie o zakres przedmiotowy prawa do prywatności tj. o zakres dóbr, które podlegać mają ochronie.

Zarówno Trybunał Konstytucyjny jak i przedstawiciele doktryny stoją na stanowisku, iż na prawo do prywatności *sensu largo*, składają się prawa podmiotowe i wolności o różnym charakterze ujęte w art. 47 – art. 51 Konsty-

---

⁹ W. Kociubiński, *O dysponowaniu tajemnicą obrońcy oraz jej granicach – perspektywa sądowa*, [w:] *Etyka...*, s. 199.

¹⁰ Wyrok TK z 22 listopada 2004 r., sygn. SK 64/03.

¹¹ Wyrok TK z 17 lutego 2004 r., sygn. SK 39/02.

¹² W. Kociubiński, *op.cit.*, s. 200 i n.

¹³ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1444, 1517).

tucji¹⁴. Żadne z tych praw i wolności nie ma charakteru absolutnego i podlega ograniczeniom zgodnie z przesłankami z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Tajemnica zawodowa nie służy, bo i ze względu na swój charakter i swoją funkcję nie może służyć, ochronie wszystkich konstytucyjnych wartości objętych prawem do prywatności (choćby nienaruszalność miru domowego). W przypadku zaś wybranych składowych prawa do prywatności (informacje z życia prywatnego i intymnego, informacje o życiu rodzinnym, informacje mogące godzić w cześć i dobre imię mocodawcy, autonomia informacyjna jednostki, poufność rozmowy) tajemnica zawodowa będzie nabierała szczególnego znaczenia.

II.

W wyroku z 30 lipca 2014 r. (sygn. K 23/11) Trybunał Konstytucyjny podkreślił szczególną relację, jaka zachodzi pomiędzy prawem do prywatności a wolnością jednostki (art. 31 ust. 2 Konstytucji), zwracając uwagę, iż ustrojodawca statuuje prywatność jednostki, nie jako nadane konstytucyjnie prawo podmiotowe, ale jako wolność konstytucyjnie chronioną ze wszystkimi wynikającymi z tego konsekwencjami¹⁵. Immanentnym elementem wszystkich konstytucyjnych wolności człowieka jest spoczywający na państwie obowiązek ich prawnego poszanowania i ochrony, a także powstrzymywania się od ingerowania w wolności zarówno przez państwo, jak i podmioty prywatne. Zatem, uwzględniając stanowisko Trybunału, mówić można o wertykalnym i horyzontalnym skutku (efekcie) konstytucyjnych wolności i praw.

W wyroku z 20 stycznia 2015 r.¹⁶ Trybunał Konstytucyjny zauważył, że: „Stanowiąc jeden z podstawowych elementów aksjologii demokratycznego państwa prawnego, konstytucyjna ochrona prywatności to w szczególności możliwość samodzielnego decydowania o ujawnianiu innym podmiotom informacji dotyczących własnej osoby, a także sprawowania kontroli nad tymi informacjami, nawet jeżeli znajdują się w posiadaniu innych osób (autono-

---

¹⁴ Zob. J. Uliasz, *Konstytucyjna ochrona prywatności w świetle standardów międzynarodowych*, Rzeszów 2018, s. 26–28 i 127.

¹⁵ Zob. wyrok TK z 30 lipca 2014 r., sygn. K 23/11.

¹⁶ Sygn. K 39/12.

mia informacyjna jednostki) oraz możliwość samostanowienia o swym życiu osobistym w aspekcie przedmiotowym, podmiotowym oraz czasowym (autonomia decyzyjna jednostki).

Do niedawna podstawową funkcją konstytucyjnych wolności i praw była ochrona jednostki przed nadużyciami władzy państwowej, obecnie aprobatę zyskuje koncepcja horyzontalnego skutku konstytucyjnych praw podstawowych tj. ochrony interesu podmiotu prawa prywatnego przed ingerencją ze strony innego podmiotu równorzędnego¹⁷, wywodzonej bezpośrednio z przepisów Konstytucji RP z 1997 r.

Mimo, że Konstytucja RP 1997 r. nie zawiera przepisu dopuszczającego wprost stosowanie norm dotyczących wolności i praw w stosunkach prawa prywatnego, to na rzecz możliwości horyzontalnego oddziaływania norm konstytucyjnych przemawia sposób wskazania w art. 31 ust. 2 zdanie pierwsze Konstytucji adresatów treści przepisu, zgodnie z którą każdy obowiązany jest szanować wolności i prawa innych. Dodatkowo, jak podkreśla S. Jarosz-Żukowska, koronnym argumentem zwolenników dopuszczalności horyzontalnego działania praw i wolności konstytucyjnych jest art. 8 ust. 2 Konstytucji, który nie tylko nakazuje traktować ustawę zasadniczą jako najwyższe prawo Rzeczypospolitej, ale formułuje dodatkowo uniwersalny nakaz bezpośredniego jej stosowania¹⁸. Wspomniany efekt horyzontalny zarysowuje się w relacji mandant (mocodawca) i mandatariusz (pełnomocnik), gdy klient chcąc uzyskać poradę i pomoc prawną dopuszcza adwokata (radcę prawnego) do prywatnych, a niejednokrotnie intymnych informacji o sobie.

III.

W wykonywaniu zawodu adwokata i radcy prawnego kluczowy pozostaje element zaufania¹⁹ pomiędzy prawnikiem udzielającym porady prawnej, a klientem

¹⁷ Zob. B. Skwara, *Poziome obowiązywanie praw człowieka w świetle Konstytucji RP*, „Homines Omnibus” 2009, nr 1 (5), s. 47–48.

¹⁸ S. Jarosz-Żukowska, *Problem horyzontalnego stosowania norm konstytucyjnych dotyczących wolności i praw jednostki w świetle Konstytucji RP*, [w:] *Wolności i prawa jednostki w Konstytucji RP. Idee i zasady przewodnie konstytucyjnej regulacji wolności i praw jednostki w RP*, t.1, red. M. Jabłoński, Warszawa 2010, s. 189.

¹⁹ Zob. §51 Kodeksu Etyki Adwokackiej.

odsłaniającym przed pełnomocnikiem niejednokrotnie najbardziej osobiste informacje o sobie samym. By wspomniany element zaufania mógł wystąpić, osoba udostępniająca informacje o sobie musi mieć pewność, że nie staną się one powszechnie dostępnymi²⁰.

Zgodzić wypada się z J. Giezkim, że istota tajemnicy nie wyczerpuje się w stanowiącej jej przedmiot informacji, lecz jest raczej charakterystyką i odzwierciedleniem pewnej relacji, jaka zachodzi między depozytariuszem oraz deponentem (...), tajemnica to nie jest jedynie informacja oraz zawarty w niej przekaz, lecz raczej będący odzwierciedleniem relacji łączącej powierzającego z powiernikiem (depozytariuszem) poufnych treści oczekiwany sposób postępowania z informacją, wskazujący na mniej lub bardziej ograniczoną dostępność²¹.

Na radcach i adwokatach, na co wskazuje Trybunał Konstytucyjny, ciąży wyraźny obowiązek respektowania prawo do prywatności i poufności informacji ich klientów²². Poczyńmy rozważania dotyczące dwóch aspektów tajemnicy zawodowej adwokatów i radców prawnych tj. aspektu pozytywnego oraz aspektu negatywnego. Ten pierwszy sprowadza się do obowiązku zachowania w poufności uzyskanych w związku z wykonywaniem czynności zawodowych informacji oraz zakazem ich wykorzystywania w innym niż wykonywanie czynności zawodowych celu²³. Drugi natomiast dostrzegalny jest w sytuacjach kolizyjnych tj. gdy nakaz zachowania poufności informacji uzyskanych przez adwokata zderza się z nakazem ich ujawnienia (np. na gruncie art. 180 §2 k.p.k.²⁴) lub gdy występują inne okoliczności powodujące, że zachowanie poufności uzyskanych przez adwokata informacji rodzi niebezpieczeństwo naruszenia innych chronionych prawem wartości.

²⁰ P. Kardas, *Zasady ochrony...*, s. 21.

²¹ J. Giezek, *Tajemnica adwokacka – wartość względna czy absolutna? O nieujawnialności informacji objętych tajemnicą adwokacką*, w: *Etyka...*, s. 185.

²² Wyrok TK z 22 listopada 2004 r., sygn. SK 64/03.

²³ Zachowanie tajemnicy zawodowej jest w tej perspektywie powinnością prawną (a także etyczną i deontologiczną) ciążącą na adwokatach. P. Kardas, *O sposobach...*, s. 131.

²⁴ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. 2021, poz. 534). W postanowieniu z 30 marca 2009 r., sygn. II AKz 110/09, Sąd Apelacyjny w Krakowie skonstatował, że „Powinność zachowania tajemnicy zawodowej nie jest prawem radcy prawnego, ale jest jego powinnością zawodową, zatem bez uzyskania zwolnienia z niej nie można wzywać osób wykonujących zawody przewidziane w art. 180 §2 k.p.k., by składały zeznania”, LEX nr 1222107.

Mając na uwadze aspekt pozytywny tajemnicy zawodowej pełnomocników należy dodać, że nakaz zachowania poufności dotyczy wszystkich informacji oraz nie jest ograniczony w czasie. Ujawnienie przez adwokata informacji uzyskanych w związku z wykonywaniem czynności zawodowych jest z tego punktu widzenia możliwe jedynie w celu realizacji czynności zawodowych za zgodą i w interesie mocodawcy²⁵.

Aspekt pozytywny tajemnicy zawodowej adwokata i odpowiadający mu tzw. wewnętrzny aspekt ochrony tajemnicy adwokackiej daje asumpt do rozważań nad horyzontalnym skutkiem norm konstytucyjnych (adwokat/radca prawny jako podmiot zobowiązany do zachowania w tajemnicy informacji pozyskanych od klienta oraz klient jako podmiot uprawniony do żądania pozostawienia w tajemnicy informacji o nim samym). Aspekt negatywny tajemnicy zawodowej i jej perspektywa zewnętrzna tyczy się wertykalnego skutku norm konstytucyjnych (tj. sytuacji, w której organy władzy państwowej obligują adwokatów/radców prawnych do ujawnienia informacji o ich klientach ingerując tym samym w sferę prywatną jednostki).

Z punktu widzenia przedstawicieli palestry tajemnica zawodowa stanowi jeden z niezbywalnych adwokackich imponderabiliów, zaś zachowanie tajemnicy zawodowej to społeczny, etyczny, moralny, deontologiczny i wreszcie prawny fundament zawodu adwokata, bez którego profesja ta traci jakikolwiek jednostkowy i społeczny sens²⁶. W tradycyjnym rozumieniu bowiem tajemnica adwokacka to jak pisze P. Kardas wartość samoistna. Szlachetna, uregulowaną przez przepisy prawa, powinność profesjonalnego prawnika, będącego powiernikiem i doradcą swojego klienta. Instytucja ta zatem nie wymaga szczególnego obudowania przepisami prawa. Wystarczające jest wprowadzenie reguły statuującej ciążący na adwokacie obowiązek zachowania poufności, z którego wyinterpretować można bez trudu skorelowane z nim uprawnienie (roszczenie, żądanie) po stronie korzystającego z profesjonalnej pomocy mocodawcy do zachowania wszystkiego o czym informował w tajemnicy²⁷. Wewnętrzny aspekt ochrony tajemnicy zawodowej wyraźnie wpisuje się w koncepcję horyzontalnego skutku konstytucyjnych wolności i praw jednostki.

²⁵ P. Kardas, *O sposobach...*, s. 126–127, P. Kardas, *Tajemnica adwokacka a procesowe zakazy dowodowe*, [w:] *Etyka...*, s. 230–231, zob. J. Giezek, *Tajemnica adwokacka...*, s. 194–195.

²⁶ P. Kardas, *Zasady ochrony...*, s. 22.

²⁷ P. Kardas, *O sposobach...*, s. 123–124.

Konsekwencją naruszenia wewnętrznego aspektu ochrony tajemnicy zawodowej adwokata/radcy prawnego jest możliwość ścigania (na wniosek pokrzywdzonego) pełnomocnika z art. 266 k.k., możliwość prowadzenia postępowania dyscyplinarnego przeciwko adwokatowi (art. 80 ustawy prawo o adwokaturze)/radcy prawnemu (art. 64 ustawy o radcach prawnych), a także możliwość prowadzenia procesu cywilnego w związku z naruszeniem dóbr osobistych²⁸ mocodawcy.

Na możliwość naruszenia dóbr osobistych mandanta, w sytuacji wykorzystania tajemnicy obrończej, nawet na korzyść klienta (oskarżonego) wskazuje W. Kociubiński, podkreślając, że obrońca musi uwzględniać prawo oskarżonego do prywatności. Prywatność człowieka jest bowiem pojmowana jako dobro osobiste²⁹, obejmujące informacje związane z jego życiem rodzinnym (m.in. o zawarciu małżeństwa), intymnym, stanem zdrowia, posiadanym majątkiem, niekiedy wysokością wynagrodzenia za pracę³⁰, a także dotyczące jego przeszłości. Ujawnienie powyższych informacji ponad to, co niezbędne, może spowodować odpowiedzialność cywilną obrońcy za naruszenie dóbr osobistych, a także odpowiedzialność dyscyplinarną i karną za ujawnienie tajemnicy zawodowej³¹.

Aspekt negatywny tajemnicy zawodowej i jej perspektywa zewnętrzna dotyczy wertykalnego skutku norm konstytucyjnych zabezpieczających prywatność jednostki w relacji jednostka – władza. Organy władzy publicznej bowiem, uzasadniając potrzebą dobra wymiaru sprawiedliwości³² i niemoż-

---

²⁸ Zob. K. Harlecka-Fordey, Ujawnienie tajemnicy adwokackiej a odpowiedzialność adwokata za naruszenie dobra osobistego klienta w formie prawa do prywatności, „*Opolskie Studia Administracyjno-Prawne*” 2012, t. X, s. 23–34.

²⁹ „Dobra osobiste są uznanymi przez system prawny wartościami obejmującymi fizyczną i psychiczną integralność jednostki ludzkiej (...) Dotyczy to także dobra osobistego w postaci sfery prywatności (...), chronionej nie tylko na podstawie art. 24 k.c., lecz także na poziomie konstytucyjnym (art. 47 Konstytucji)”. Wyrok SN z 26 maja 2017 r., sygn. I CSK 557/16, LEX nr 2312038.

³⁰ J. Uliasz, op.cit., s. 150–151.

³¹ W. Kociubiński, op.cit., s. 205.

³² Celnym okazał się być zarzut postawiony art. 180 §2 k.p.k. przez RPO, który przystępując do sprawy rozpatrywanej przez TK (sygn. SK 64/03) podkreślił, że art. 180 §2 k.p.k. nie spełnia wymogów określoności, zaś jego zastosowanie jest bardzo szerokie stosuje się go bowiem zarówno w sprawach o zbrodnie, jak i występki, a nawet wykroczenia skarbowe, zarówno w postępowaniach z oskarżenia publicznego, jak i prywatnego. Zwolnienie radcy

nością ustalenia okoliczności sprawy na podstawie innych dowodów (art. 180 §2 k.p.k.), czynią wyłom w relacji zaufania mandatariusza i mandanta zobowiązując tego pierwszego do udostępnienia informacji o sferze prywatnej klienta. Skutkiem takiego stanu rzeczy jest faktyczna ingerencja w prawo do prywatności jednostki oraz usprawiedliwione naruszenie obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej adwokata/radcy prawnego. Orzecznictwo sądów w kwestii uchylania tajemnicy zawodowej radcy prawnego/adwokata przy zastosowaniu rozwiązań przewidzianych w art. 180 §2 k.p.k. jest jednoznaczne: po pierwsze uchylenie tajemnicy przez sąd powinno być stosowane, z uwagi na funkcje i znaczenie tej tajemnicy, jedynie incydentalnie, po starannym rozważeniu okoliczności konkretnej sprawy i przy obligatoryjnym wypełnieniu ustawowych przesłanek; po drugie możliwość przeprowadzenia dowodu w oparciu o informacje objęte tajemnicą radcy prawnego musi być zawsze poprzedzona wnikliwą analizą tego, czy *in concreto* interes wymiaru sprawiedliwości, w drodze wyjątku uzasadnia naruszenie chronionego przez nią interesu publicznego i prywatnego i po trzecie podjęta decyzja procesowa, zmierzająca do wyjątkowego wzruszenia zakazu dowodowego w imię dobra wymiaru sprawiedliwości, musi w swej logice uwzględniać istotę praw i wolności obywatelskich zawartych w Konstytucji RP³³ (w tym prawa do obrony i prawa do prywatności).

Sąd Apelacyjny w Krakowie podkreślił, że uchylenie tajemnicy zawodowej nie jest wyłącznie formalnością pozbawioną znaczenia, albo jakoby to była jedynie formalna przeszkoda do żądania, by osoba zobowiązana do tajemnicy zawodowej wyjawiała organom ścigania swą wiedzę. Tak byłoby, argumentuje sąd, gdyby zwolnienie z tajemnicy adwokackiej było udzielane bez spełnienia ustawowych wymagań niezbędności dla wymiaru sprawiedliwości poznania faktów, o których wie adwokat i niezbędności jego zeznań z powodu niemożności poznania ich na podstawie innego dowodu (art. 185 §2 k.p.k.). Nie chodzi zatem, podkreśla Sąd Apelacyjny w Krakowie o fakty, które prowadzą

---

prawnego z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej nie zostało powiązane z prawem do obrony oskarżonego w tym sensie, by zwolnienie ograniczało się do przypadków ujawnienia okoliczności przemawiających wyłącznie na korzyść oskarżonego.

³³ Zob. Postanowienie SA w Szczecinie z 29 października 2013 r., sygn. II AKz 330/13, LEX nr 1451899; postanowienie SA w Łodzi z 6 maja 2015 r., sygn. II AKz 225/15, LEX nr 1781007; postanowienie SA w Łodzi z 30 grudnia 2019 r. II AKz 870/19, LEX nr 3185695.

cy śledztwo chce z jakichkolwiek powodów poznać, ale fakty niezbędne dla sprawiedliwości. Idzie też o wykazanie, że nie ma innych dowodów dla wykazania tych faktów³⁴.

Trafnie o kierunkach praktyki organów wymiaru sprawiedliwości w zakresie uchylania tajemnicy zawodowej adwokatów i radców prawnych wypowiedział się P. Kardas, konstatuując, że gdy potęguje się podejście kolektywne, oparte na prymacie interesu ogólnego, nad interesem jednostki i słabnie podejście liberalne, tajemnica adwokacka postrzegana jest jako przeszkoda, której usunięcie bądź ograniczenie stanowi jeden ze sposobów realizacji przyjmowanych celów społecznych. Uczynienie wiodącym podejścia kolektywnego objawia się obecnością przepisów nieostrych i ogólnych klauzul umożliwiających zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej oraz wyraźnym zwiększeniem ilości przypadków zwalniania przez sądy z obowiązku zachowania tajemnicy. W konsekwencji dochodzi do rozmiękczenia ochrony tajemnicy adwokackiej³⁵ a dalej osłabiania ochrony prywatnej sfery jednostki.

IV.

W państwie demokratycznym, szanującym zasady praworządności, tajemnica zawodowa adwokatów i radców prawnych stanowi istotę i esencję wykonywania obu zawodów zaufania publicznego. Ochrona tajemnicy adwokackiej/radcowskiej jest jedną z gwarancji prawidłowego wykonywania zawodu adwokata/radcy prawnego, „gwarancją, której celem nie jest ochrona komfortu adwokata, lecz ochrona zaufania, którym obdarzył go mandant. Stąd właściwe docenienie wielkiej rangi tej tajemnicy zawodowej i jej miejsca w organizacji życia społecznego jest nieodłącznym elementem całego systemu ochrony prawnej oraz warunkiem *sine qua non* prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w demokratycznym państwie prawnym”³⁶. Jest również warunkiem koniecznym realizacji przez jednostkę jej konstytu-

---

³⁴ Postanowienie SA w Krakowie z 13 stycznia 2009 r., sygn. II AKz 651/08, LEX nr 884573.

³⁵ P. Kardas, *Zasady ochrony...*, s. 18–19.

³⁶ Postanowienie SA w Szczecinie z 29 października 2013 r., sygn. II AKz 330/13, LEX nr 1451899.

cyjnie gwarantowanych praw, w tym w szczególności prawa do obrony i prawa do prywatności.

Tajemnica adwokacka (radcowska) oraz jej kwalifikowana postać, tajemnica obrończa, poza gwarantowaniem prawa do sądu, dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz rzetelności procesu pozostaje kluczowym instrumentarium, służącym budowaniu elementu zaufania pomiędzy mandantem i mandatariuszem. Ów element zaufania wzmacnia system profesjonalnej pomocy prawnej, a może zaistnieć dzięki przekonaniu mandanta, że powierzone pełnomocnikowi informacje o jego życiu prywatnym i intymnym pozostaną poufnymi, zarówno w relacji pełnomocnik – mocodawca (tajemnica zawodowa i efekt horyzontalny prawa do prywatności) jak i w sferze instytucjonalnej tj., w relacji jednostka – organy władzy publicznej (tajemnica zawodowa i efekt wertykalny prawa do prywatności). Zbyt częste uchylanie, czy nawet samo wnioskowanie o uchylenie tajemnicy zawodowej adwokatów i radców prawnych uderza zarówno w instytucjonalne podstawy demokratycznego państwa, jak również w efektywną ochronę konstytucyjnie gwarantowanych praw.

Literatura

- Giezek J., *Tajemnica adwokacka – wartość względna czy absolutna? O nieujawnialności informacji objętych tajemnicą adwokacką*, [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015.
- Giezek J., Gutowski M., Kardas P., *Tajemnica adwokacka w świetle wyzwań współczesności – uwagi wprowadzające*, „Palestra” 2019, z. 7–8.
- Harlecka-Fordey K., *Ujawnienie tajemnicy adwokackiej a odpowiedzialność adwokata za naruszenie dobra osobistego klienta w formie prawa do prywatności*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2012, t. X.
- Jarosz-Żukowska S., *Problem horyzontalnego stosowania norm konstytucyjnych dotyczących wolności i praw jednostki w świetle Konstytucji RP*, [w:] *Wolności i prawa jednostki w Konstytucji RP. Idee i zasady przewodnie konstytucyjnej regulacji wolności i praw jednostki w RP*, t. 1, red. M. Jabłoński, Warszawa 2010.
- Kardas P., *O sposobach rozwiązywania kolizji norm i konfliktu dóbr w związku z tajemnicą adwokacką – tajemnica adwokacka w kontekście kolizji norm oraz konfliktu wartości*, „Palestra” 2019, nr 7–8.
- Kardas P., *Tajemnica zawodowa a procesowe zakazy dowodowe*, [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015.

- Kardas P., *Zasady ochrony tajemnicy adwokackiej w polskim systemie prawa. (Kilka uwag o praktyce sądów w zakresie zwalniania adwokatów z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w postępowaniu karnym)*, [w:] *Ochrona tajemnicy adwokackiej (radcy prawnego) a działania władzy, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich*, red. M. Mrowicki, Warszawa 2019.
- Kociubiński W., *O dysponowaniu tajemnicą obrońcy oraz jej granicach – perspektywa sądowa*, [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015.
- Kożuch M., *Obowiązek zachowania tajemnicy adwokackiej a interes klienta w jej ujawnieniu*, [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015.
- Skwara B., *Poziome obowiązywanie praw człowieka w świetle Konstytucji RP*, „Homines Homnibus” 2009, nr 1.
- Uliasz J., *Konstytucyjna ochrona prywatności w świetle standardów międzynarodowych*, Rzeszów 2018.
- Wiliński P., *Konstytucyjne podstawy tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu adwokata i radcy prawnego*, [w:] *Etyka adwokacka a kontradiktoryjny proces karny*, red. J. Giezek, P. Kardas, Warszawa 2015.